

Beden hakkında güncel tartışmalar

Dr. Nazan Erenoğlu Son

1969 yılında Muş'ta doğdu. Eskişehir Atatürk Lisesi'nin ardından Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünden 1986'da mezun oldu. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde Tıp tarihi ve etik doktorasını tamamladı. Halen aynı üniversitenin hastanesinde görev yapan Son, üniversitenin bazı bölümlerinde beslenme derslerini vermektedir. Bilimsel ana uğraş alanları diyabetli hastalarda karbonhidrat sayım yöntemi, obezite, obezlerin beden algıları ve yaşam kalitelerinin etik yönünün irdelenmesidir. Dr. Son evlidir ve 2 çocuk annesidir.

Günümüzde her toplumda insan bedeninin “fiziksel” ya da “biçimsel” boyutunun yanı sıra, sosyal bir gerçekliği de bulunmaktadır. Bu sosyal boyut içinde kişiler taşıdıkları bedenlerinden ötürü “güzel ya da çirkin”, “iyi ya da kötü”, “kısa ya da uzun”, “zayıf ya da şişman” gibi etiketlenmelere maruz kalmaktadır. Bedene verilen bu notların neye göre verildiği, kime ve neye göre güzel olduğu, kime ve neye göre çirkin olduğu, hangi kavramın doğru ya da yanlış olduğu tartışmalıdır. Bu tartışmalar günümüzden önce başlamış ve görsellik ile de ilgili bazı kavramlar geliştirilmiştir. Beden'in tarihi her ne kadar 17. ve 18. yüzyıla, özellikle sosyoloji içindeki yeri, 1980'lere götürülse de, beden tarihi insanlık tarihi kadar eski ve önemlidir.⁽¹⁾ Aslında insanoğlunun var olduğu günden beri kendini bilme-tanımaya çabası, yaşam süreçlerini sorgulaması, kendini farklı bir yerde konumlandırmasını beraberinde getirmiştir.^(1, 2)

İnsanı, evreni, doğayı sorgulama, tanıma çabaları ile birlikte ruh beden ayrımı gibi düalist bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Tartışmanın merkezinde yer alan klasik felsefe, beden ve ruh ayrımında, ruhtan yana tavır koymuş, bedeni sadece ruhun taşıyıcısı, ruhun hapishanesi olarak görmüştür.⁽¹⁾ Bu düşünce yeniçağ felsefesinin kurucusu olan Descartes ile daha da pekişir. Descartes, akıl-beden düalizminde akla öncelik tanır. Böylece

“insanlık” doğayı egemenlik altına alma yetisi olan akılla tanımlanır. İnsanı tanımlayan eşit bir noktaya getiren akıl-insansalken, beden hayvansaldır.⁽²⁻⁴⁾

Ruh-beden ikiliği düşünce tarihi boyunca çok farklı şekillerde ele alınmış ve tartışılmıştır. Bu ikilik kimi zaman ruh- beden, kimi zaman akıl-beden olarak sürdürülmüştür.⁽²⁾ Düşünce tarihi içinde ruh-beden ayrımında ruhtan yana konulan tavır Platona kadar uzanmaktadır. Eski çağ Filozoflarından Platon idealizm düşüncesi ile düşünceyi merkeze koyarak varlığın kendisini arka plana iter. İdealizm; geniş anlamda her türlü varlığı düşüncenin ürünü ya da düşüncenin kendisi sayan bütün öğretileri kapsar. Platon'a göre ruh ölümsüzdür ve idealar dünyasından gelerek bedenle birleşir, böylelikle asıl yurduna kavuşmuş olur. İdealar dünyasında ruh merkezi bir yer tutar, beden ise sadece bu yeri pekiştirmeye yarayan araçtır.⁽¹⁾

Aristoteles Platon'un düalizmine karşı çıkarak, ruhu bedeninin bir etkinliği, biçimleyici ilkesi olarak görür. Ona göre “ruh yaşayan bir varlığın formu olması anlamında tözdür ki o potansiyel olarak yaşama sahiptir ve töz bu anlamda aktivitedir. Ruh o zaman, hâlihazırda tanımlanmış olduğumuz anlamda bedeninin aktivitesidir. Kuşkusuz bir forma sahip olması gerekir”.^(1, 5) Aristoteles bu düşünceyi ile ruhun tamamıyla madde dışı olduğunu savunan düşünceleri eleştirir. Ruh maddeden koparıp açıklamaz.

Bedenin bir aktivitesi olan ruh, bir forma sahip olmadan gelişemez.⁽⁵⁾

Platon idealizm düşüncesi ile düşünceyi merkeze alır, varlığın kendisini geri planda konular. Platon'a göre ruh ölümsüzdür. İdealar dünyasından gelip bedenle birleşir.⁽⁶⁾

Ortaçağ düşünürlerinden Büyük Gregorius'a göre beden “ruhun şu iğrenç giysisi” idi. Beden yok olur, ölür, ama ruh her zaman varlığını sonsuza dek korur.⁽¹⁾ Saint Louis Jonville ise beden hakkında görüşünü şöyle dile getirmiş; “insan öldüğünde şu beden cüzzamından kurtulur”.⁽¹⁾ Ortaçağ düşünürlerine göre; bedensel gereksinimler yok sayılmış, beden ruhun taşıyıcısı, ölümlü bir nesne olarak kabul görmüştür.⁽¹⁾

Ruh beden ikiliği 17. yüzyılda Descartes'in felsefesiyle daha belirgin ve önemli hal alır. Descartes'in düalist yaklaşımında, akıl bedenden önce gelir. Varlığın kanıtı düşüncedir. Düşünürseniz var olabilirsiniz. Beden ve ruh iki ayrı tözdür. Ruh maddi olmayan düşünen bir töz iken, beden ise, enlilliği, uzunluğu, derinliği, olan ve maddi bir tözdür. Descartes, ruh ile bedeninin birlikteliğini ikisinin bütünleşmesi olarak değil de, iki ayrı şeyin bir arada çalışması ve birbirini etkilemesi olarak anlar. Bedeni bir makineye olarak tanımlamaktadır. Etten ve kemikten yapılmış bir makinedir beden.⁽³⁾ Spinoza ise Descartes'in çoklu töz anlayışına; ruh ve beden tözüne karşı

Bireylere medya aracılığıyla gösterilen bir takım idealler, örnekler, modeller vardır. Kitlesele bir psikoza dönüşen incelik saplantısı, bronz ten, pürüzsüz cilt ya da eğlence endüstrisinin yıldızlarına benzeme arzuları tüketim toplumunun ideal bedenine bakarak üretilmektedir.

Görselliğin oldukça ön plana çıktığı bu zamanlarda, beden artık pazarlanabilir bir şeydir ve beden üzerinden arzularımızı satın alırız. Aynı zamanda bir imajlar toplumu olan tüketim toplumunda, estetik olanla gündelik olan arasındaki sınırların belirsizleşmesine neden olan imajlar, aynı zamanda arzuların üretilmesi ve diri tutulması işlevini görmektedir. Tüketim toplumunda en güzel tüketim nesnesi “beden” olmuştur. Beden şık bir ambalaj kâğıdıdır, her dem taze kalması, ölümsüz olması beklenen soyut bir yüzeydir.

çıkarak, tek bir tözün varlığından söz eder. Ruh ve beden iki ayrı töz değil aynı tözdür. Ruh ve beden aynı şeyin iki farklı görünüşünden başka bir şey değildir. Töz sonsuz ve bağımsız olmalıdır.⁽¹⁾

Aynı dönemde yaşayan birçok düşünüründe beden ve ruh ayrımı konusunda farklı ifadeleri olmuştur. Beden ve ruh tartışmalarında belli zamanlarda çok büyük fikir ayrılıkları ve tartışmalar yaşanmıştır. En belirgin ayrım kartezyen düşüncenin hâkim olduğu 17. yüzyılda yaşanmıştır. Aydınlanma düşüncesi de bedeni düalist yaklaşım içinde ele almış onu aklın karşısında ötekileştirmiştir.⁽⁷⁾ Aklın egemenliğini doğanın karşısına oturtan aydınlanma, bedeni nesneleştirerek insanı da bu süreçte özne olarak kurmaya çalışmıştır. Aydınlanmanın kartezyen yapısı başta fenomenolojik yaklaşım olmak üzere birçok post yapısalcı düşünür tarafından eleştirilmiş ve böylelikle beden farklı disiplinlerce tartışmaya açılmıştır. Bu disiplinlerden biri de sosyolojidir.⁽⁸⁾

Kartezyen düşünce ışığında süre gelen akıl-beden, beden-ruh tartışmasında ruha ayrı bir önem atfedilmesi ve bu önemin uzun süre varlığını sürdürmesi

bedenin ikincil konuma itilmesine yol açmıştır. Beden şu an var olan ama her an yok olacak maddi bir nesne olarak görülürken, ruh hiç yok olmayacak yok olsa bile başka bir yerde varlığını sürdürmeye devam edecek ölümsüz dünyanın maddi olmayan yönü olarak görülmektedir.^(1,9)

Aydınlanma felsefesinin temelinde yer alan kartezyen düşünce ise, akıl merkezli özelliği ile doğanın karşısında aklın egemenliğini kurar, böylece beden ile akıl arasındaki ayrım belirginleşir. Bu katı ayrım sadece beden ile akıl arasında değil; “insan ile doğa,” “özne ile nesne” arasında da görülür.⁽¹⁾

Fenomenolojik yaklaşım, felsefe tarihinde uzunca bir süre yer işgal eden bu beden ve ruh kartezyen düalizmine karşı ciddi eleştiriler getirir. Phenomen Sözcüğü Yunancadan “görünüm” anlamından alınmıştır.⁽¹⁾ Alm. Phaenomenologie, Fr. phenomenologie, İng. Phenomenology.⁽¹⁰⁾ The Encyclopedia of Sociology fenomenolojiyi: “birey ve onun bilinçli deneyimleri ile başlayan ve daha önceden var olan kabuller, ön yargılar ve felsefi dogmalardan kaçınmaya çalışan bir yöntem” olarak tanımlar.^(1,10)

Fenomenolojik yaklaşımı benimseyen ve temsil eden düşünürler, Husserl, Schultz, Scheler, Ponty, Sartre, ve Heidegger'dir. Fenomenolojik yaklaşımının kurucularından olan Husserl'e göre Fenomenoloji ya da görüngübilim felsefeyi metafizik öğelerden kurtararak, kesin bir bilim seviyesine erdirmiş ve böylece tıkanmış olan felsefeye yeni bir başlangıç yapmak iddiasıyla ortaya çıkmıştır.⁽¹¹⁾ Husserl'in en ünlü sloganı “şeylere dönelim” çağırısıdır. Bu düşüncesi ile Husserl, nesnelere yönelen anlayışın terk edilerek, bilinç alanına yönelmeyi önerir. Fenomenolojik yaklaşım her türlü metafizik somut yaşantıya önem verir. Böylelikle akıl-beden ya da ruh-beden karşıtlığı çerçevesinde süren soyut, metafizik tartışmaları da aşarak bedene farklı anlamlar yükler.⁽¹⁾ Kısacası fenomenolojik yaklaşım yaşayan bedene yönelir ve beden ruh karşıtlığını eleştirir. Fenomenolojik yaklaşımda nesnel dış dünya, bedeninin eylemleri ve muhtemel eylem potansiyeliyle bağlantılı olarak ele alınır.⁽⁹⁾

Fenomenolojide karşımıza, biri fiziki diğeri ise yaşayan olmak üzere iki farklı beden çıkar. Kartezyen anlayış, bedeni fiziki nesnelere arasında bir nesne olarak görmekteyken, Fenomenolojinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Merleau-Ponty için beden, sadece dünyada bir nesne olarak ele alınmaz. O “dünyanın” sayesinde var olduğu şeydir.^(1,7,8) Beden fizyolojik olarak tanımlandığı gibi organlardan oluşan bir nesne, bir mekanizma

değildir. Yani beden basit bir nesne değildir. Çünkü “nesnelere parçaların birbirinin dışında bir varoluştur”.

Ponty'e göre insan aynı anda hem düşünen bedensel ben, hem de düşünen öznedir. Varlık hem düşünceden hem de bedenden oluşur. Düşünce hiçbir zaman bedenden kopmamıştır. Çünkü Ponty'nin düşüncesinde bedenli varoluş vardır. Tin (ruh) beden ilişkisinin ele alındığı bu var oluş düşüncesinde tinin egemenliği yıkılmıştır. Ancak beden de tinin yerini almaz. “Tin bir bedeni vardır ve beden bir tini vardır”, “Bedensel varoluş, varoluşun olmazsa olmaz bileşenidir.”⁽⁷⁾

Merleau-Ponty'nin insan zihnindeki bedenselliğin altını çizen beden-özne felsefesidir. Merleau-Ponty, yeni düşünme yolları peşinde koşarak özgün bir içerik kazandırdığı beden-özneyi, Kartezyen öznenin karşısına çıkarmaktadır.⁽⁹⁾ Fenomenolojik yaklaşım yaşayan bedene yönelir ve beden ruh karşıtlığını eleştirir. Fenomenolojik yaklaşımda nesnel dış dünya, bedeninin eylemleri ve muhtemel eylem potansiyeliyle bağlantılı olarak ele alınır.⁽¹⁾

1789 Fransız Devrimi ve Avrupa'da sanayi devriminin ortaya çıkmasına paralel olarak sosyoloji de bir bilim dalı olarak gelişmeye başlamış, dönemin sorunlarına ışık tutmaya çalışmıştır. Klasik sosyolojide önemli yer tutan Comte, Durkheim, Marx, Simmel, Weber gibi dönemin düşünürleri, bu süreçte hızla değişen kültürel, siyasal, ekonomik, teknolojik ve toplumsal değerleri çözümlenmeye yönelmiştir. “Düşünürlerin ortak teması toplumların modern öncesi aşamadan modern aşamaya geçişidir.”⁽¹⁾

Bu süreç ve devamında sosyolojik anlamda pek çok sosyal konuyla ilgilenebilmesine rağmen beden ve bedene bakış satır aralarına sıkışmıştır.

Klasik sosyoloji; doğal bilimlere karşı gösterdiği tavrını zedelemeyecek şekilde varlığını kabul ettiği bedene ‘görünmez’ bir nitelik atfetmiştir; beden vardır ama görünmemektedir.⁽¹⁾ Döneme ait pek çok düşünür, yazılarında beden konusuna direkt yer vermemekle birlikte daha çok din ve insanın doğasına ilişkin açıklamalarında insan bedenine göndermelerde bulunmuştur. Beden konusunun sosyoloji içinde yer edinmesi için 1980'leri beklemek gerekmiştir.⁽¹²⁾

1980'lerden sonra gelişen beden sosyolojisi temel olarak insanın vücut gelişiminin toplumsal doğası, vücudun toplumsal olarak üretilmesi, vücudun toplumsal temsili ve dile getirmeleri ve vücut, toplum ve kültür arasındaki karmaşık ilişkileri incelemektedir. Bedenin sadece biyolojik bir süreçten ibaret

olmadığı, toplumsal etmenler tarafından şekillendiği düşüncesinin yaygınlaşması, bedenın sosyoloji içinde bir alan olarak güçlenmesine neden olmuştur.⁽¹³⁾ Artık beden ne sadece biyolojiye, ne tıbbı konu olmuş ne de felsefi zeminde ruhun karşısında yer almıştır. Beden toplumsalın içinde şekillenen çok önemli bir olguya dönüşmüştür.⁽¹⁾

Kartezyen düşünce çerçevesinde sürekli aşağılanan ve yok sayılan, satır aralarında işlenen, ihmal edilen beden, sosyoloji içinde farklı bir disiplin olarak ele alınmaya ve 1980'lerden sonra sosyolojinin bir alt dalı olarak tartışılmaya başlanılmıştır. Beden aynı zamanda çok farklı disiplinlerin, farklı alanların konusu olmaktadır. Beden en çok diyet, güzellik, estetik cerrahi, magazin, spor, vücut geliştirme, cinsellik, cezalandırma, sağlık, eğitim vs. gibi başlıklar altında karşımıza çıkan bir konu olmuştur.⁽¹⁾

Beden sosyolojisi her geçen gün önem kazanan bir alan olmakla beraber, her geçen günde farklı bir boyutla tartışılmaktadır. Peki, nedir bu beden sosyolojisi? İnceleme alanı nedir? Ve son yıllarda neden bu kadar önem kazanmaya başlamıştır? İlk olarak bu sorulara yanıt aramak bedenın tarihi gelişiminin irdelenmesi bağlamında önemlidir.

Giddens'a göre yeme bozukluklarının yaygınlaşması, toplumsal etmenlerin yaşamlarımızın üzerindeki etkisinin artması bedene olan ilginin göstergesidir. Beden sosyolojisi diye bilinen alan, bedenın toplumsal etmenler tarafından nasıl etkilendiğini incelemektedir. Düşünöre göre insanlar olarak bizler, bedensel varlıklarız- hepimizin bir bedeni var. Beden yalnızca bizim olan bir şey olmadığı gibi toplumun dışında var olan, yalnızca fiziksel bir şey de değildir.⁽¹⁾

Bedenlerimiz, bizim toplumsal deneyimlerimizden olduğu kadar bizim ait olduğumuz grubun normları ve değerleri tarafından da derinlemesine etkilenirler. Sosyologlar, toplum yaşamı ile beden arasındaki bağlantıların yapısının ciddiyetini ancak çok yakın zamanlarda kavramaya başlamışlardır. Öyle ki çoğunlukla ruh kavramının gölgesinde kaldığını ve ancak modernlikle bedenın ruhın gölgesinden çıkarak gerçeklik, imge ve gösterge olarak kendini ortaya koyduğu söylenebilir.⁽¹⁴⁾

Giddens düşünceleriyle bedene toplumsal bir nitelik atfeder ve onu sosyolojik bir perspektif içine yerleştirir. Bedeni salt fiziksel bir süreç olmaktan çıkarır, bedenın biyolojik yönü kadar toplumsal yönünü de vurgular. Wallace ve Wolf'a göre sosyologların beden konusuna giderek artan ilgilerinin nedeni, kamuda fiziksel sağlık ve iyilik alanına duyulan

yaygın ve artmakta olan merakıdır.⁽¹⁾

Yirminci yüzyılın son zamanlarında diyet besinler, plastik cerrahi ve sağlık kulüplerine ilginin hızla büyümesi bedenın artan öneminden ileri gelmektedir. Bu bağlamda bedene artan ilgiyi, Batı toplumunda artan obezite ve popüler kültürün medya aracılığıyla dayattığı kusursuz beden yaratma çabası ve bu anlayışın toplumun büyük kesimlerince kabul görmesine bağlamak yanlış olmaz.⁽¹⁾

Nazlı'ya göre bedene artan ilginin temelinde, gelişen kapitalizmin, toplumsal platformdaki görünümleri önemli bir rol oynamaktadır. Modern endüstri toplumlarından postendüstriyel toplumlara geçişle birlikte üretimin kol işgücünden beynsel işgücüne kayması, bunun sonucu olarak hizmet sektörünün ön plana çıkması, boş zamanın artması, postendüstriyel toplumla beraber yeni bir tüketim kültürünün ortaya çıkması, kitle iletişim araçlarının hem tüketim

kültürünün yaygınlaşmasında hem de bu kültür içinde bedenın önemli bir tüketim nesnesi haline getirilmesinde önemli bir rol oynaması, bedenın popüler kültür içinde ayrı bir alan oluşturması, toplum yapısında meydana gelen değişimler ve hancı bir toplum anlayışına dayanan değerlerin ön plana çıkması, 1960'lerden sonra kadın ve eşcinsel hareketlerinin bedene ayrı bir vurgu yapması, artan yaşlı nüfus ve bunun da beraberinde yeni ekonomik ve sosyal düzenlemeleri getirmesi, ortaya çıkan yeni hastalık tipleri ve bu hastalık tiplerinde hem biyolojik hem psikolojik süreçlerin rol oynaması, son yıllarda biyoteknolojilerin gelişmesiyle birlikte, klonlama, organ nakli, doping gibi etiğe de konu olan tartışmaların yaygınlaşması, plastik cerrahinin gelişmesi ve bu cerrahlere talebin artması gibi çok farklı nitelikte faktörlerin payı büyüktür.⁽¹⁾

Dünya hızlı bir postmodernizasyon sürecine girmiş; yakın geçmişte ütopya olanlar düşünüyü ortadan kaldırarak onu hem gündelik hale getirmiş hem de bireyi

İdeal bedene ulaşma duygusuyla organ nakilleri, estetik ameliyatlara, plastik cerrahi girişimleri, kozmetik sektöründe yeni buluşlar, pek çok medikal veya cerrahi uygulamaları beraberinde getirmiştir. Bu pazarda yer alan bazı uygulamaların veya uygulanma şeklinin etik olup olmaması ya da kişiye zarar vermeme ilkesine bağlı kalınması bazen göz ardı edilebilmektedir.

onun içine taşımıştır. Postmodernlik; üretimi bir toplumsal düzenden yeniden üretimi bir toplumsal düzene geçilmesinde, yeni teknoloji ve enformasyon biçimlerinin merkezi rol oynamasıdır. Postmodern süreç; postmodern kültür ve postmodern toplumlarının oluşumunu sağlamıştır. Bireyler her şeye çok daha kolay ulaşır duruma gelmiştir. Yani ileri teknoloji ve hızlı değişim toplumları oluşmuştur.⁽¹⁵⁾ Postendüstriyel topluma geçişle birlikte beden de nasıl bir bombardimana tutulduğu belirgin olarak görülmektedir. Özellikle Batıda artan obezite popüler kültürün kusursuz beden yaratma dayatması bu konuyu canlı tutmaktadır.⁽¹⁶⁾

Globalleşen dünyada üretim toplumdandan-tüketim toplumuna dönüşüm yaşanırken insan ve insan bedeninde bu durumundan nasibini almakta ve malzeme olmaktadır.⁽¹⁶⁾ Öyle ki postmodern toplulukta beden yüzeyine yazılan kültürel göstergeler ilksel toplulukların üyelerinin bedenlerinde oluşturdukları izlerden tamamen farklıdır. İlksel bedenin

izleri tinsellik, su, toprak, doğa iken postmodern canlıların teninde kopuk, soyut, ticari göstergeler izlenmektedir.⁽¹⁶⁾ Postmodern toplumun ideal bedeni genç, esnek, bronzlaşmış, sıkı tenli, hijyenik, formda bir bedendir.⁽¹⁶⁾

Beden sosyolojisinin gelişimine katkıda bulunan önemli düşünürlerden bir diğeri ise Bourdieu'dur. Habitus kavramıyla sınıflar arası beden algısının nasıl değiştiğinin bir analizini sunarak, bedeni sosyal sermaye, kültürel sermaye ve ekonomik sermaye arasında farklı bir sermaye türü olarak sunar. Böylece beden başta sosyoloji olmak üzere birçok disiplinin ilgi odağı haline gelmekte, disiplinler arası bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁽¹⁾

Beden sosyolojisinin gelişmesinde kuşkusuz hem sosyal hem de felsefi bakış açılarının önemi yadsınamaz. 1980'lerden sonra gelişen beden sosyolojisi bedenin sadece biyolojik bir süreçten ibaret olmadığını, toplumsal etmenler tarafından şekillendirildiğine

dikkat çeker. Bu gelişmede, bedeni dış dünyaya ait gören, ruhu ise bu dışsal dünyada merkeze koyan, onu yücelten bakış açılarının önemini yitirmesinin payı büyüktür. Beden felsefeden sosyolojinin içine bir geçiş yapar ve sosyokültürel bir zeminde toplumsalın içinde tartışılır. Değişen ekonomik ve sosyal örgütlenmeler bu alanın önemini artırır. Yeni toplum tipinde beden önemli bir araç ve aracı haline gelir. Çünkü beden aracılığıyla yeni kimlikler, yeni tüketim kalıpları, yeni güzellik idealleri, yeni imajlar, yeni iktidar tipleri inşa edilir. Böylelikle beden "modern" dünyanın bir projesi haline gelir.⁽¹⁾

Kimliklerin ve farklılıkların yaratılmasında ise tüketim nesnelere başat bir rolü vardır. Modern toplumun bireyleri, bedenlerini de, tükettikleri mallar, hizmetler veyahut kültürel ürünler gibi kendileri hakkında enformasyon yaymak, prestij sağlamak, kimlik ve yaşam tarzlarını inşa etmek için kullanılmaktadırlar. İnsanlar ait oldukları sınıftan, aileden, oturdukları semtten, kullandıkları otomobilden, taraftarı oldukları futbol takımından, sevdikleri müzik türünden önce bedenleriyle vardır ve bedenleriyle görünürler. Ancak tüketim malları ve hizmetlerinin üzerlerinden edinilen prestij açısından kendi aralarında oluşan hiyerarşik sıralamayı oluşturan, yani hangi mal ve hizmetlerin simgesel değerinin daha fazla, hangilerininse daha az olduğunu belirleyen bireylerin bizzat kendileri olmadığı gibi, bedenlerin değeri de bireyler tarafından değil, tüketim toplumu tarafından belirlenmektedir.⁽¹⁷⁾

Bu konuda bireylere medya aracılığıyla gösterilen bir takım idealler, örnekler, modeller vardır. Kitlesel bir psikoza dönüşen incelik saplantısı, bronz ten, pürüzsüz cilt ya da eğlence endüstrisinin yıldızlarına benzeme arzuları tüketim toplumunun ideal bedenine bakarak üretilmektedir. İnsanların solaryum, güzellik ve spor salonlarına gitmeleri, estetik operasyonlardan geçmeleri, egzersiz ve diyet yapmalarının nedenlerinden biri de söz konusu ideal bedene sahip olma arzudur denebilir. Bedenin rasyonalizasyonu estetiği de bu noktada birbirine karışmaktadır. Sözelimi egzersizsiz sağlıklı yaşam gibi rasyonel bir amacı olduğu ortadadır, ama bazen başkası tarafından/başkasının bakışı tarafından- beğenilmek gibi hazcı bir güdüyle yapılmadığı da iddia edilemez.^(18, 19)

Kurumsal yapılanmalarda yine beden ön plandadır. Sistem aynı zamanda bedeni farklı şekillerde de kullanır. Görseleğin oldukça ön plana çıktığı bu zamanlarda, beden artık pazarlanabilir bir şeydir ve beden üzerinden arzularımızı satın alırız. Beden tüketim toplumunun yükselen değeridir. Çünkü tüketim toplumunun

aynı zamanda bir imajlar toplumu olduğu ve bu imajların aşırı-üretimine kitleleri tüketim nesnelere yönelik arzu yatırımı yapmaya teşvik etmektedir. Bir tüketim toplumunda, estetik olanla gündelik olan arasındaki sınırların belirsizleşmesine neden olan imajlar, aynı zamanda arzuların üretilmesi ve diri tutulması işlevini görmektedir.^(17, 20) Tüketim toplumunda en güzel tüketim nesnesi "beden" olmuştur.⁽¹⁶⁾ Şık bir ambalaj kâğıdıdır, her dem taze kalması, ölümsüz olması beklenen soyut bir yüzeydir.⁽⁴⁾ Görüldüğü gibi beden ile olan ilişkimiz yüzyıllar boyunca değişmiştir. Günümüzde postmodern toplumda etikle de yakından ilişkili bedene ilişkin yaşanan tartışmaların büyüerek devam etmektedir.

İdeal bedene ulaşma duygusuyla organ nakilleri, estetik ameliyatlar, plastik cerrahi girişimleri, kozmetik sektöründe yeni buluşlar, pek çok medikal veya cerrahi uygulamaları beraberinde getirmiştir. Bu pazarda yer alan bazı uygulamaların veya uygulanma şeklinin etik olup olmaması ya da kişiye zarar vermeme ilkesine bağlı kalınması bazen göz ardı edilebilmektedir.⁽³⁾ Plastik cerrahi, estetik cerrahi, organ aktarımları, doping uygulamaları, yeni zayıflatma yöntemleri yükselen değerler olarak yerlerini almıştır. Yani sıra bazı uygulamaların ihtiyaç mı yoksa kişisel haz mı olduğu tartışmalıdır.^(17, 19) Günümüzde bedenin ne'liği etik boyutta pek çok tartışmayı beraberinde getirerek devam edecek gözükmektedir.

Kaynaklar

- 1) Timurturkhan M G.. *Felsefi Bedenden Sosyolojik Bedene. ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar. 2008, Temmuz, Sayı:1,4. s. 2-15.*
- 2) Evren N.. *İnsan Bedeni. Felsefe Ekibi Dergisi. 2009;12, s.9. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s12_y13.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*
- 3) Yaşayan G., *Beden: Estetikten Arzuya. Felsefe Ekibi Dergisi. 2009;12, s.4. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s12_y9.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*
- 4) Çubukçu Y., *Şık Bir Ambalaj Kağıdı Olarak İnsan Derisi. Felsefe Ekibi Dergisi. 2009;12, s.4. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s12_y6.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*
- 5) Derbeder, F., *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Felsefe Anabilim Dalı, Sistematis Felsefe ve Mantık Bilim Dalı, 2007, Denizli.*
- 6) <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/8092-immortality-of-the-soul> (Erişim tarihi: 12.07.2012)
- 7) *Felsefe Ekibi. Felsefe Ekibi Dergisi. 2009;12, s.4. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s12_y3.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*
- 8) http://www.academia.edu/1831332/Bedenin_Sifresi_Iktidar_Direnis_ve_Bedensellik (Erişim tarihi: 22.09.2012)
- 9) Dereko, A.. *Merleau-Ponty'de kartezyen özne*

Plastik cerrahi, estetik cerrahi, organ aktarımları, doping uygulamaları, yeni zayıflatma yöntemleri yükselen değerler olarak yerlerini almıştır. Yani sıra bazı uygulamaların ihtiyaç mı yoksa kişisel haz mı olduğu tartışmalıdır. Günümüzde bedenin ne'liği etik boyutta pek çok tartışmayı beraberinde getirerek devam edecek gözükmektedir.

eleştirisi ve tensel özne. Doktora Tezi. 2011, Ankara.

10) <http://psikolojikdanisma.net/fenomenolojik.htm> (Erişim tarihi: 08.10.2012)

11) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Fenomenoloji> (Erişim tarihi: 15.10.2012)

12) *Felsefe Ekibi. Üst Modernite Kavramlar. Postendüstriyel Toplum, Postmodernlik, Postmodernleşme. Felsefe Ekibi Dergisi. 2005;2, s.15. http://www.felsefeekibi.com/dergi2/s2_y4.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*

13) Maurice Merleau-Ponty (*Algılanan Dünya. Dışardan Görünen İnsan. Felsefe Ekibi Dergisi. 2009;12, s.5. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s12_y5.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*

14) Özudoğru Ş., Yaşayan G.. *Beden Üzerine Söyleşi. Felsefe Ekibi Dergisi. 2010; 12, s.5. http://www.felsefeekibi.com/dergi12/s10_y1.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*

15) Yapıcı M.. *Tüketirken Tükenen Yaşamlar, Felsefe Ekibi Dergisi. 2008; 10, s.15. http://www.felsefeekibi.com/dergi10/s2_y3.html (Erişim tarihi: 26.10.2012)*

16) *Felsefe Ekibi. En Güzel Tüketim Nesnesi: Beden. Felsefe Ekibi Dergisi. 2008; 10, s.15. http://www.felsefeekibi.com/dergi10/s10_y7.html (Erişim tarihi: 22.10.2012)*

17) Işıkdöğün, O.. *Görsel Kültürde bir Tüketim Nesnesi Olarak Beden: Video Klipler Örneği. Y.L.Tezi. 2007, Ankara.*

18) <http://johannesbrug.blogspot.com/2008/02/ethics-of-obesity-prevention.html>. (Erişim tarihi: 06.05.2012)

19) <http://healthbeat.areavoices.com/2010/04/27/obesity-where-ethics-and-policy-collide/>, (Erişim tarihi: 25.04.2012)

20) Baldwin, T.. *Association For the Study of Obesity. Programme and Speakers Summaries. Inequalities, Ethics and Obesity. Ethics and Obesity. The Kennedy Lecture Theatre Institute of Child Health. 2009, London.*